

על-מנת לשוב ולבוא בקרב העם עם מצברים מלאים. מי שמחפש את היאוש — ימצא את היאוש. ולמאמינים — תהיה תקווה.

■ תפילה על ההנהגה

ועד שאני נועל דברי ומעביר מבטי אל מחוץ לאולם ולחצר הירוקה הזאת אל הארץ והמתחולל בה "הלב דופק, דופק, התפלל, התפלל", וכרשותכם, אומר את התפילה הזאת:

"... אלוהי שארית ישראל,

היה עם פיותיהם של שלוחי עמך, עם פיותיהם ועם לבותיהם,

הורם את אשר יעשו, תן בקרבם לב טהור ונשמה חדשה

וידעו, כי בנים הם לעם הנידח והאבוד;

אל ירפאו את שבר-אומתם על נקלה, אל ישכחו,

כי צרתנו צרת אלפי שנים

וארוכתנו לא בחיפזון תעלה...

אל יטוּחו טיח תפל לאמר:

שלום, שלום ואין שלום!

... טובי האומה!... ננסים, ידועי-חולי, אשר לשונם

מיילאה תפקדי יתר אבריהם —

והנה הם מאה-ועשרים ברוצים-לדבר. מאה-ועשרים —

רוצים לדבר, להשמיע קולם, לשפוך את פלפול-מוחותיהם,

להבליט את ישותם הקטנונית... מאמינים שעמם לא יושע אם לא בקולם

... ובכוח דיבורם

אלוהי אומתנו הגוועת, אלוהי שארית-ישראל,

היה עם פיותיהם של שלוחי עמך,

עם פיותיהם ועם לבותיהם,

הורם את אשר יעשו

ותן בקרבם לב טהור ונשמה חדשה.

דברי התפילה הזאת הם מפי האפיקורס יוסף חיים ברנר.

ולמחרת. בצאת המועצה הזאת, כשנשכח את רוב הדברים שנאמרו כאן, אנא, זכרו את

המשפט האחד שבו הייתי רוצה לסיים את דברי: אם תרצו — יש לנו אגדה! ■

אבא קובנר

עין-החורש

הרצאת-הפתיחה במועצת הקיבוץ-הארצי המ"ו, שדנה על "יהדות ותרבות חיינו", 15-16 בינואר 1982, בקיבוץ "הזורע", הדברים מתפרסמים כאן לראשונה במלואם.

שלום רצבי

האור החודר מתחת לדלת
איננו האור

והקולות המבקיעים

אף שְׁעָרִים נְעוּלִים

אינם הקולות

אותם אִתָּה שׁוֹמֵעַ בְּשֶׁבֶת רַעִים

אט אט פְּכִים הַפְּנִים

וְאֵנִי אִתָּם

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

האור החודר מתחת לדלת
והקולות

הם האחרונים להפליג.

תקרת הלילה

קמורה ביותר הלילה

והידיעה הבלתי נמנעת

שבשום מקום אחר

לא מחכים לי יותר

בדרך מִשְׁפָּכָת

את הפִּכָּאִים: הפּוֹכְכִים

שְׁמִקְשָׁטִים את תקרת הלילה

הם הצופים היחידים

וידאי שאינם משתנים

גם כשאני מסתגר לבחר,

מבין האפלות

שבפנים ובחוץ, ובדרך נס

מחליט שלא לבחר.

עֶרֶב שְׁאִינִי יוֹדֵעַ

הֵיכָן אֲנִי בְּתוֹכוֹ

אִם בְּכֻלּוֹ אֲנִי בְּתוֹכוֹ

פּוֹתֵחַ לִי עֵינַיִם תְּמָהוֹת

וְמָה שְׁעָלֵי לְעֵשׂוֹת

הוא להחזיק בו

ולעקר.

מוספקי אם טכניקות של הפעלה או מיכשור אלקטרוני יוכלו הרבה לעזור במקום שדרושה לנו הכרה מחודשת של הבריות עם תכני חייהם. אבותינו יראי-השמיים לא הסתפקו בתפילות יום-יום עמדו והוסיפו עשרה ימי תשובה לסליחות והתעוררות לשם תיקון מה שבינם לקונם. מדוע לא תיתכן הנהגת מינהג בקיבוץ של עשרת-ימי-התעוררות-רוחנית לשם תיקון המחויבות בין חבר לקהלו, ולקיימם שנה בשנה כדי לחזק את היחס של הדבר המרכזי בתרבות הקיבוץ — אל המקום שכחרנו בו לעצב את אורח-חינו, בתוכן ובצורה? נקבע עתים לחשבון-נפש. לשיחה-של-אמת, שבה כל חבר ישב לא כצופה מהצד, כי אם כשואל-את-עצמו לחלקו בשותפות ותרומתו להעמקתה.

אני משער שרעיון כזה יעלה חיוכים פה ושם. כי להתאים דפוס מסורתי לתנאי הקיבוץ החילוני נראה כבלתי אפשרי בלי מידה של תמימות. אך זהו בדיוק הענין! יסוד התום הוא דם-התמצית של כל יצירה עממית אוטנטית. באמנות ובשירה, ברציפותו של סמל ונוסח. מ"אגדת תימן" של הרמב"ם ועד "נחפשה דרכינו" של סמולנסקי ועד אגדתו של מאיר יערי "הבו לנו ידיים" — אינני מכיר שום מניפסט יהודי שלא עמד בחותם הכפול של חריפות-הדעת — ותמימות-הלב! ואם צוררי דורנו נישלו אותנו משארית התום, אי אפשר לנו בלי המימד הזה לשקם תרבות ולחדש מסורות משלנו. מחצית מושבינו בכנסת הייתי נותן במחיר קורטוב של תום... כדי לחזור בתקווה! הייתי רוצה לזכות ליום שבו ימצא בן הקיבוץ את חייו לא רק נותנים וחמים אלא שיש להם משמעות של ערך. ואז יגיד, לא בלי גאווה, יהודי אני ולכן — אינני חוזר בתשובה!

■ בלי כיפה סרוגה, בלי כיפה אדומה —

עם אלוהים בלב

כשם שנאמר שהיהדות איננה יהדות אלא בתורתה, כן ניתן אולי לומר שהקיבוץ איננו קיבוץ אלא בערכיו. ומה הם ערכיו שלא פטלו? הווה אומר: השיתוף והשוויון. מוסר השליחות, תרבות הצוותא. ואיננו שלמים עם עצמנו ככל אלה. נושא שיתוף ושוויון ומתח בעיותיו בתנאי רווחה אינו עומד לדין במועצה זו. לכאורה גם נושא השליחות — הלאומית, המדינית והחברתית, הוא כרשותה של המפלגה. אך מעבר למשימות המפלגתיות השוטפות היה הקיבוץ-הארצי בעבר נאמן לאלו משימות לאומיות מרכזיות של התקופה. שמירת הדבקות במילוי המטרה ורוח ההתנדבות בהתגייסות למענה היו מסימני ההכר של תנועתנו. האם חדלו ארחות השליחות? כלום יתואר אורח-חיים קיבוצי בלי תחושת דליחות ומשימה קונסטרוקטיבית חשובה, שלמענה כדאי לוותר על נוחות ועל עצלות הרוח ולצאת אל מחוץ לגדר?

קיבוץ מעצם טבעו הוא — תביעה. ותרבות הקיבוץ היא — התחייבות. התחייבות למה?

א. לערבות הדדית;

ב. התחייבות. למוקדי החיים היהודים בהווה;

ג. לטיפוח תרבות יהודית סגולית.

ולערך האחרון, ושמה המרכזי שבכולם, נועדה המועצה ודברי — הבאים על סיכומם. גם אם איננו מתכוונים במושג זה של המועצה לקבל החלטות מחייבות את הכלל, רק לכוון כיוונים בלבד, מן הראוי לציין את אבני הדרך: נעלה את חייה-הרוח והעשייה התרבותית לנורמה נחשבת ומרכזית בחוויית הקיבוץ בעשור הבא: על-ידי:

א. הנהגת לימודי-המשך לכלל החברים, במסגרת הולמת חברה עובדת, ע"פ תוכנית מתקדמת ורצופה, כדמות "עתים לתורה", דרשה מקומית או מסוף של מרכז הדרכה מפותח ב"אורנים". מטרתה הלימוד לא תהיה פונקציונאלית אלא התודעוּת אל

מקורות ישראל ע"י ברירת המשמעותי לדורנו.

ב. מתן תוקף מחייב לקיום כל מועדי ישראל, תוך חיפוש-דרך בהחלת דפוסי חג, בצורה ובתוכן, השאובים מהמסורת היהודית, ממורשת הציונות והוויית הקיבוץ.

ג. העלאת החיוב המוסרי שבמקורות ישראל כגורם מעצב את אישיותו של הפרט במערכת החינוך שלנו, בגיל הצעיר והמתבגר.

ד. הקצאת משאבים ראויים לתרבות ולטיפוח יצירה מקורית.

אם כך תובן הקריאה "עם הפנים למקורות", אין פירושה לחיות בעבר אלא פניה לעתיד תוך תחושת שותפות מלאה באחריות לקיום רציפותה של התרבות היהודית והתחדשותה.

כיום זה לא כדי לגזור על הציבור תקנות שלא יוכל לעמוד בהן. לא היה ככוונתנו אפילו להביא הצעות החלטה שיש בהן כדי לשנות, מהיום למחר, מנהגים וארחות חברה ופרטיה. בסך הכל ביקשנו להכשיר אקלים להעלאת קרנה של התרבות בקיבוץ של שנות השמונים ולהעמיק את זיקותינו אל מורשת העם. אין אנו יוצאים מכאן עם מניפסט ולא אני מאמין חדש. כל שאנו יכולים לעשות הוא להתוות כיוון שבביל חידוש הבית הקיבוצי כבית-יוצר של יצירה מקורית, ושהד קולותיה של התרבות היהודית לרבידה יבוא לביטוי הולם בחד ובמועד ובששת ימי המעשה, בסגנון החברה וחיי הפרט.

איכות החיים היהודיים מעולם לא נמדדו לפי מה שהיו במציאות, כי אם לפי שיעור החלום והכמיהה שהיה בלב האנשים. היש לנו עדיין חלום? האמנם אנו עושים כל שביכולתנו ובלב-שלם למען משיכו צאצאינו בדרךנו?

בשעה שקיבלתי עלי לשאת את הרצאת הפתיחה כבר הייתי כבר מודע, כי יש שחולקים על מועצה זו ומטרתיה. היו חברים שביטאו הסתייגויותיהם בכתב ובעל-פה. ויש לנו אפילו ידידים צמודים באמצעי התיקשורת, שכל הרעיון לכנס מועצה של הקיבוץ הארצי בענייני תרבות בימי ימית הרותחים, נראית להם נלעגת מעיקרה. רדיקאליים צעירים אלה, המסרכים להודקן, שכחו מן הסתם שמו של יהודי כשמעון בן-שטח.

שהיה מכנס אסיפות בלשכת הגזית, או כסמוך לזה, לדון במתן תוקף מחייב לחינוך ילדי ישראל. רעיון שהקדיט את חינוך החובה בארצות אירופה באיזה 1,700 שנה.

באותם ימים היו בארץ בעיות מדיניות, בטחוניות ומוסריות מדאיגות ביותר ודומה שחשובות פייכמה מהנושא של לימוד חובה. אך אנו עדים לכך, כי לא היתה החלטה חשובה ומתקדמת ממנה בתולדות התרבות היהודית לאלפיים השנים הבאות, וכל הכבוד לקיבוץ-הארצי שיש לו האומץ לפרוש מבעיית השעה, ולוא ליום ולוא לשעה.